

Dorobanții de poliție – primele formațiuni de pază și ordine ale orașului București

HORIA VLADIMIR ȘERBĂNESCU

Regulamentul Organic al Țării Românești adoptat de Obșteasca Adunare Extraordinară a Munteniei la 1/13 iulie 1831 prevedea la capitolul III, Secțiunea I, Desputerniciri sau oborîri, ca toți slujitorii diferitelor dregătorii precum și toți funcționarii spătăriei, să fie desființați și înlocuiți prin dorobanți, revenindu-se astfel la „dorobănție” – veche instituție militară românească ale cărei origini datează din secolul al XVI-lea¹.

Prevederile Regulamentului Organic ca pe lângă „toate ramurile oblăduirii” să se așeze „dorobanți”, iar la judecătorii „alți slujitori numiți aprozi” au fost detaliate prin legea de organizare din 1832, anexa la Regulamentul Organic. Pentru înlăturarea imperfecțiunilor din Regulamentul Organic și din Legea de organizare din 1832 s-au mai elaborat succesiv și altele, în 1834 și 1850².

Dorobanții constituiau o formațiune teritorială destinată a participa la organizarea pazei și ordinii interne, alături de miliția pămînteană, în interiorul Țării Românești, mai puțin granițele, fiind organizați pe județe (ocîrmuiri) și în cadrul acestora, în plase (ocoale sau subtocîrmuiri). În București, dorobanții erau repartizați la prefectura poliției orașului (Agie) și la fiecare din cele cinci sectoare³.

Dorobanții erau în proporție de 2/3 călări, restul fiind pedestri. Caracterul lor de trupe călări contrazicea, în bună măsură, tradiția acestora, căci dorobanții fuseseră la origine – și vor fi și după 1872 – trupe pedestre⁴.

Dorobanții își desfășurau serviciul în trei schimburi, fiecare schimb fiind concentrat cîte zece zile dintr-o lună la sediul județului sau la Agie, în cazul capitalei, din care cauză acestor militari li se mai zicea și „dorobanți cu schimbul”⁵.

Durata serviciului dorobanților era de 3 ani și se mai putea prelungi prin reangajare. Pe timpul cît erau în serviciu, dorobanții beneficiau de o serie de avantaje cum ar fi scutirea de a face serviciul în armata permanentă, degrevarea familiei de obligativitatea încartiruirii de militari, scutirea de impozite către vistieria statului și de „ori ce havalea s-ar mai întîmpla” și primeau leafă.

Recrutarea se făcea după sistemul înscrierilor din rîndul familiilor destinate a da soldați dorobanți, mai puțin satele situate pe frontieră care asigurau efectivele de grăniceri. Puteau să fie înscrși ca dorobanți bărbați între 20–50 de ani. În anul 1832 pe întregul principat erau 4023 de familii⁶, care asigurau 3 schimburi de cîte 1341 de soldați pe lună și alte 447 familii care asigurau 3 schimburi de cîte 149 de căprării. Deci într-o lună de zile efectivul unui schimb de dorobanți era de 496, din care 165 erau pedestrași și 331 (adică 2/3) erau călări⁷.

Căprarii erau șefii dorobanților de la ocoale (o căprărie era în general formată din 10 oameni), care, la rîndul lor, aveau ca șefi, pe lîngă Agia capitalei, cîte un „tist” ales de către ocîrmuirea de județ din rîndul postelnicilor, maziu sau boierilor de neam.

Dorobanții erau obligați să-și cumpere (sau să-și confecționeze cu mijloace proprii) uniformă și să-și plătească cheltuielile de întreținere, iar cei călări să-și cumpere și să întrețină caii necesari serviciului. Ca atare, ei primeau leafă, care era fixată la 700 lei pe lună pentru tist, 105 lei pentru căprar, 70 lei pentru dorobanțul călareț și 45 lei pentru dorobanțul pedestru, locuință, adăpost pentru cal și lemne de încălzit pe timpul iernii. Leafa se asigura din „cutia statului”. Armele se asigurau de către marele logofăt și constau din pistol, sabie și, după 1834, lance, pentru dorobanțul călare, și doar din sabie de infanterie pentru cel pedestru.

Referitor la uniforma dorobanților, Regulamentul Organic prevedea ca aceasta să fie „tot de o formă și cătănească”. Această uniformă trebuia să aibă „un semn al stăpînirii, Marca județului. Fiecare ceată avea un steag cu marca respectivă”⁸.

Regulamentul Organic, nefăcînd decît referiri sumare la organizarea și atribuțiile forțelor de pază și ordine în cuprinsul orașului București, sfatul orășenesc al capitalei principatului, sub directa coordonare a președintelui plenipotențiar al divanului, generalul Pavel Dimitrievici Kiseleff, a întocmit în anul 1832 „Regulamentul pentru starea sănătății și paza bunei orînduiei în poliția Bucureștilor”, care reprezintă în fapt prima tentativă de modernizare a administrației orașului de pe malurile Dîmboviței.

În acest document se preciza că orașul se afla sub îngrijirea Agiei, fiind împărțit în cinci „plăși” sau „văpsele”, și fiecare plasă în trei „popoară”⁹. Plasa trebuia să fie condusă de un comisar ales din „boierii cu ranguri, oameni aleși, știuți cu caracter bun și vrednici, ca printre aceștia împănind Agia tot orașul să slujească întru ale sale datorii”. Pentru paza bunei rînduiei, în oraș, Agia și fiecare din comisari urmau să dispună de „numărul de jandarmi ce se va chibzui după trebuință”.

Fiecare popor era condus de către un epistat „din oameni aleși și cu destoinicie”, subordonați comisarilor de plasă.

Reședința Agiei a fost stabilită pentru început în casele „cele din dosul Hanului lui Manuc, care pînă acum era piață obștească a orașului pentru vînzare de carne și legume”, pentru repararea acestor case alocîndu-se suma de 22 500 lei de la buget. De asemenea, în fiecare plasă, „în locul cel mai central”, urma să se stabilească sediul în care „comisarul să caute treburile poliției cîte privesc asupra-i”. Pe lîngă fiecare din aceste sedii urma să se construiască și cîte un corp de gardă („guardie mare”), după modelul clădirii existente pe locul hatmanului Dimitrie Ghica, dar într-un „chip mai iconomic”, pentru care se alocau cîte 10 000 lei¹⁰.

Atribuțiile Agiei stabilite prin acest Regulament erau următoarele: paza barierei orașului (în număr de 10), singurele locuri prin care se putea intra sau ieși din urbe; supravegherea modului în care se făcea curățirea ulițelor, respectarea măsurilor profilactice de pază împotriva epidemiilor, ordinea în piețe și locuri publice, paza împotriva incendiilor, evidența străinilor și „depărtarea oamenilor fără căpătîi și fără meserie”, sarcina de „a popri toate relele ce sînt împotriva răpaosului sălășuiturilor orașului” și altele.

Dorobanții Agiei erau singurii din oraș autorizați să poarte arme, ei avînd în atribuțiuni și asigurarea pazei de noapte prin înființarea unor „streji” ce aveau zone

de patrulare precis stabilite, „care aceste streji să înceapă cu prumblarea lor îndată după miezul nopții fiindcă pînă atunci oamenii cei mai mulți sînt deștepți”¹¹.

Efectivele dorobanților Agiei orașului București nu erau foarte mari în anul 1830, ele cuprinzînd într-un schimb: 10 dorobanți călări la Agie și alți 10 pe lîngă comisarii de plasă (cîte 2 de fiecare), 6 dorobanți pedestri la Isprăvnicia orașului București, 10 pe lîngă „subt-zapcii” plășilor și 11 (din care un căpitan) la temnițele orașului București.

Aceste efective, mult inferioare necesarului minim al capitalei principatului, vor fi sporite ulterior pe măsura creșterii importanței atribuțiunilor, ajungînd la 126 oameni în anul 1850. Concomitent se face o distincție tot mai pregnantă între „Dorobanții de județe”, reorganizați în 1850, cu atribuțiuni specifice în mediul rural, și „Dorobanții de poliție”, formațiune special destinată asigurării pazei și ordinii în capitala țării¹².

Avînd în vedere că Regulamentul Organic apărut în anul 1831 descria în mod vag îmbrăcămintea pe care trebuiau să o poarte dorobanții, de unde rezultase o mare diversitate de costume care îmbinau fantezia orientală cu austeritatea occidentală, generalul Kiseleff solicita, la 26 mai 1832, Marii Vornicii să realizeze un proiect de uniformă. În continuare, generalul Kiseleff sugera ca această uniformă să fie compusă din mondir-frac bleumarin cu guler roșu sau albastru deschis, cu paspoale de diferite culori în funcție de diferitele servicii administrative, armamentul constînd din sabie și pistol. Comandanții și căprarii urmau să poarte, ca semne distinctive, primii, o broderie și dragonul din fir, iar căprarii, galoane plasate la guler¹³.

Diferitele servicii administrative s-au grăbit să trimită Marii Vornicii schițe în acuarelă reprezentînd diferite modele de uniforme, care mai de care mai elegante, influențate în mod evident de uniforme trupele ruse de ocupație. Astfel „Dvornicia Temnițelor” propusese o uniformă „à la hussarde” dar care mai păstra încă puternice influențe arnăuțești¹⁴, iar „Logofetia Dreptății și Marea Dvornicie” optaseră pentru niște uniforme compuse din tunică roșie și pantaloni gri¹⁵.

Se pare că propunerile făcute nu au plăcut președintelui plenipotențiar al divanului, adept al unui echipament sobru și eficient, de inspirație occidentală, astfel încît la 18 decembrie 1832 Sfatul administrativ a adoptat proiectul de uniformă pentru dorobanții munteni în forma propusă inițial de generalul Kiseleff¹⁶.

Acest proiect stabilea existența a două tipuri principale de uniforme, una pentru „Poliția administrativă” iar cealaltă pentru „Poliția judiciară”.

Toți dorobanții din „Poliția administrativă” trebuiau să poarte o uniformă compusă din ceacou confecționat din blană de oaie, cu fundul din piele și împodobit în față cu vulturul principatului, însoțit de inscripția „Poliția administrativă”. Toate accesoriile metalice ale ceacoului erau din metal alb. Mondirul-frac era confecționat din postav bleumarin și era încheiat la un rînd de 9 nasturi din metal alb. Gulerul și manșetele (în colț) erau din postav roșu. Mondirul-frac avea la spate o coadă scurtă paspoalată cu roșu și ornată cu două capace de buzunare, acolodate, încheiate cu cîte trei nasturi albi. Pantalonii erau din postav gri cu paspoal în culoarea distinctivă a serviciului administrativ.

Diferitele servicii ale Poliției administrative se deosebeau prin culoarea paspoalelor și epoleților mondirului, după cum urmează:

- verde pentru Vornicia din Lăuntru;
- albastru pentru Vistierie;
- roșu pentru Agie;
- galben pentru Vornicia Închisorilor;

- maro pentru Isprăvnice;
- alb pentru Departamentul Bisericesc.

Curierii secretarului nu trebuiau să aibă paspoale iar dorobanții aflați în serviciul diferitelor ramuri administrative din județe urmau să se conformeze reglementărilor valabile pentru dorobanții din București în ceea ce privește paspoalul, însă fondul mondirului-frac trebuia să fie gri, ca și pantalonii.

Dorobanții care serveau în cadrul Poliției judiciare trebuiau să aibă uniforme asemănătoare celor din Poliția administrativă, însă cu gulerul și manșetele de culoare albastru-deschis și nasturii de alamă. Ceacoul trebuia să poarte inscripția „Poliția judecătorească”. Diferitele ramuri ale Poliției judiciare purtau următoarele culori distinctive, vizibile la paspoale și la epoleții mondirelor:

- roșu pentru Logofeția Dreptății;
- alb pentru Înaltul Divan;
- albastru pentru Divanul de Comerț;
- verde pentru Divanul Civil;
- galben pentru Divanul Provizoriu.

Dorobanții tribunalelor de primă instanță din județul Ilfov și din Craiova purtau aceleași culori distinctive ca și Divanele anterior amintite, însă culoarea mondirelor era gri închis sau gri-marونی (postav nevopsit), precum culoarea obișnuită a îmbrăcămintei țărănești.

Dorobanții din tribunalele judiciare ale celorlalte județe trebuiau să aibă mondir-frac gri cu paspoal roșu asemănător culorii adoptate de dorobanții Marii Logofeții.

Caporalii de dorobanți erau evidențiați printr-un galon din fir auriu sau argintiu (după culoarea nasturilor) cusut la partea superioară a gulerului și manșetelor și printr-un dragon din lână la sabie.

Țiștii de dorobanți aveau ca însemne distinctive broderii dreptunghiulare din fir auriu sau argintiu doar la gulerul mondirului. Se preciza, în mod expres, că, spre deosebire de ofițerii miliției pămîntene, țiștii nu aveau astfel de broderii și la manșete. Regulamentul nu prevedea nimic în legătură cu epoleții purtați de către țiști, dar se pare că în această primă etapă comandanții dorobanților nu au purtat epoleți.

Dorobanții pedestri erau înarmați cu o sabie dreaptă de cavalerie („kirasirski palaș”). Centiroanele, după modelul general al miliției pămîntene, erau din piele albă pentru Poliția administrativă și din piele neagră pentru Poliția judecătorească.

Dorobanți călări erau înarmați și cu un pistol pe care îl purtau înfipt la centură, muniția acestuia fiind purtată într-un patrontaș cu banderolă, din piele albă sau neagră, în funcție de serviciul în care erau repartizați.

În final, proiectul de regulament prevedea ca aceste dispoziții referitoare la ținutele dorobanților să poată, eventual, servi ca bază pentru viitoarele uniforme ale înalților funcționari ai statului¹⁷.

Regulamentul uniformelor dorobanților, inițiat de către generalul Kiseleff în spiritul regulilor și disciplinei existente în armata rusă, avea principalul merit că reglementa după principii moderne aspectul exterior și prin aceasta, poate și mentalitatea slujitorilor statului, încă tributari influențelor și obiceiurilor orientale.

Este însă de presupus că acest regulament nu a fost aplicat, în spiritul și litera sa, decât în mică măsură și poate doar în reședințele mai importante de poliție deoarece, după cum am precizat, prevederile regulamentului stipulau ca dorobanțul să-și confecționeze singur uniforma. În mod sigur, îmbrăcămintea acestor păzitori ai ordinii a fost influențată atât de posibilitățile lor materiale cît și de

preferințele personale în materie de modă. De altfel gravurile realizate în deceniul al cincilea al secolului de artistul francez Michel Bouquet, reprezentând tipuri de dorobanți din județele Romanai, Slatina și Țirgoviste¹⁸, constituie cele mai elocvente exemple ale portului arnăuțesc, fiind destul de îndepărtate de modelele de uniforme propuse de generalul Kiseleff în anul 1832. Se pare că abia după 1850, anul reorganizării trupelor de dorobanți după modelul unităților oștiri, se va institui o anumită uniformitate în ceea ce privește echipamentul acestora, deși, chiar și atunci, vor mai apărea numeroase excepții pe care artiștii vremii, în căutare de pitoresc și exotism, le vor immortaliza în lucrările lor.

Desigur că în mediul urban, dar mai ales în București, dorobanții au respectat în mai mare măsură prescripțiile regulamentului uniformelor, elaborat de generalul Kiseleff. Mărturie stau schițele realizate de pictorul francez Auguste Raffet în anul 1837, reprezentând un dorobanț al Agiei bucureștene (dorobantz ou garde de la police, petite tenue) purtând uniformă de tip occidental¹⁹.

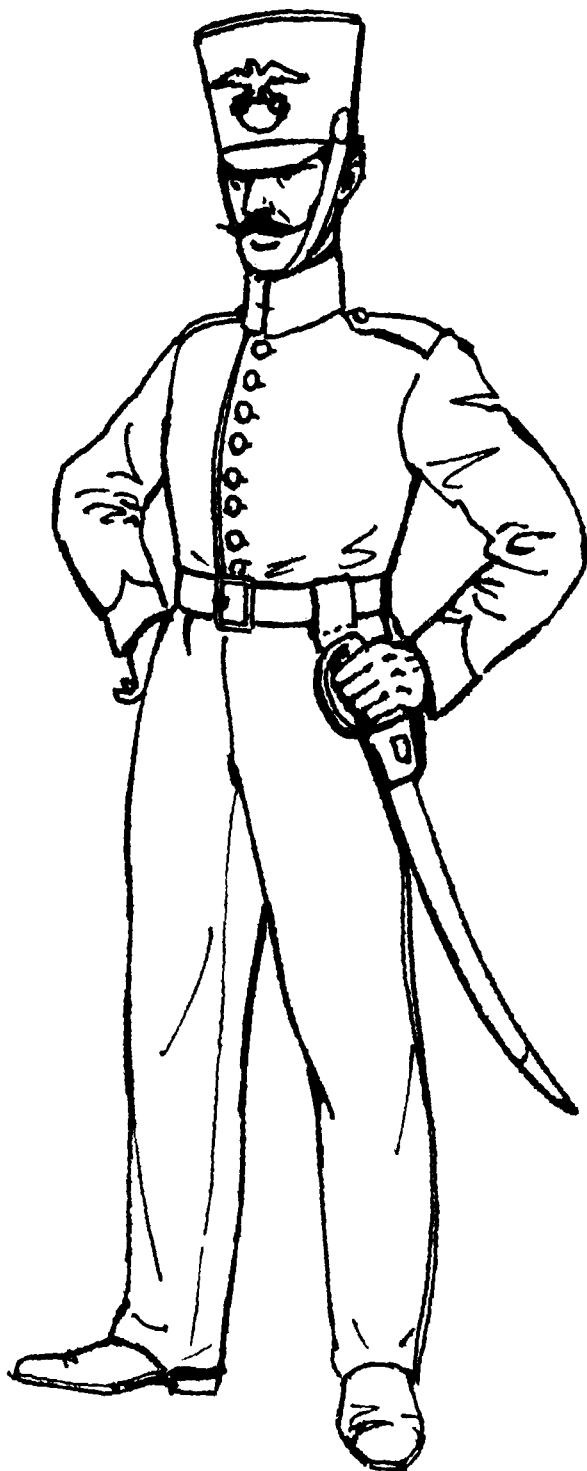
Elaborarea regulamentului asupra uniformelor dorobanților a stîrnit încă protestele ofițerilor din miliția valahă, care se considerau singurii îndreptățiți a etala eleganța și fastul militar pe ulițele Bucureștiului. Ofițerii oștiri pămîntene, multă vreme desconsiderați de către ofițerii ruși care îi numeau în deridare „pandurski ofițir”²⁰, așa după cum apucaseră a-i cunoaște cînd le-au dat ajutor în războiul cu turcii, ceea ce dădea naștere totdeauna la dușmănie, dobîndiseră, după îndelungi stăruințe, dreptul de a purta însemnele corespunzătoare rangului lor: epoleți (august 1831) și broderii ofițerești la gulerul și manșetele mondișilor (1833)²¹. Ei se vedeau deodată concurați în privința eleganței dar și a prestigiului în societate, de aceste noi formațiuni militare care prin însăși natura atribuțiilor lor ar fi trebuit să cedeze întîietatea tinerilor dar foarte ambițioșilor ofițeri ai miliției pămîntene. Aceste nemulțumiri s-au concretizat într-un memoriu pe care conducerea oștiri îl adresa, la 26 iulie 1833, „Cinstitei Dvornicii din Lăuntru” și pe care îl vom cita în întregime pentru ineditul și pitorescul limbaj folosit: „În toate stăpînirile europenești uniformă ostășească este reglementarisită, numai aici în pămîntul nostru este desprețuită că și șefii dorobanților au luat uniformă ofițerilor miliții lucru care le aduce destulă obidă și descurajare, socotindu-să toți deopotrivă cu dorobanții, după cum uniformă lor este așa de nerespectată. Față dar eu că unul ce sînt dator să apăr cinstea miliții din care ține a tuturor deobște, am cinstea a face cunoștință cinstitei dvornicii, că celelalte Dregătorii fără a lua pildă de la cinstita Dvornicie, nu numai au slobozit pă dorobanții lor, ci unele i-au și silit să îmbrace uniformă miliții. Tiștii au cusătura gulerului (broderii dreptunghiulare, n.a.) întocmai cu a noastră ce atît cu strădanie am dobîndit și nu o poate purta cinevaș la ostafeacă decît după slujba de șase ani. devreme dar ce aceasta spînzură fieștecăruia, nici un ofițer nu va rămînea atîta vreme într-o slujbă așa de ostenoitoare. Pășerile (emblemele, n.a.) chiverilor dorobanților seamănă cu ale noastre; apoi dacă ostașul nu se va dovedi prin portul său din niște proști slujitori și dacă tiști fără nici un cin (rang, n.a.) poartă uniformă de cinovnic, este invederat că peste puțin să vor maltrata și epoletele și atunci tragerea de inimă către slujbă și ambiția ostașului va lipsi cu totul și așa se slăbește o sistemă întocmită cu atîta osteneală. Cinstita Dvornicie va vedea că tistul Agii, al magistraturii, al Dvorniciei de poliție, al Isprăvnicatului de Ilfov și Dvorniciei temnițelor și de vei găsi va popri cu totul aceasta pîruncindu-să a lua pildă de la Cinstita Dvornicie, iar pă mine de urmare să mă cinstească cu răspuns”²².

Nu se cunoaște răspunsul „Cinstitei Dvornicii din Lăuntru” la vehemente proteste ale ofițerilor miliției pămîntene, însă este de presupus că factorii de decizie

ai respectivei Dvornicii nu cu renunțat la ideile de modernizare în spirit european a uniformelor primelor unități românești de pază și ordine.

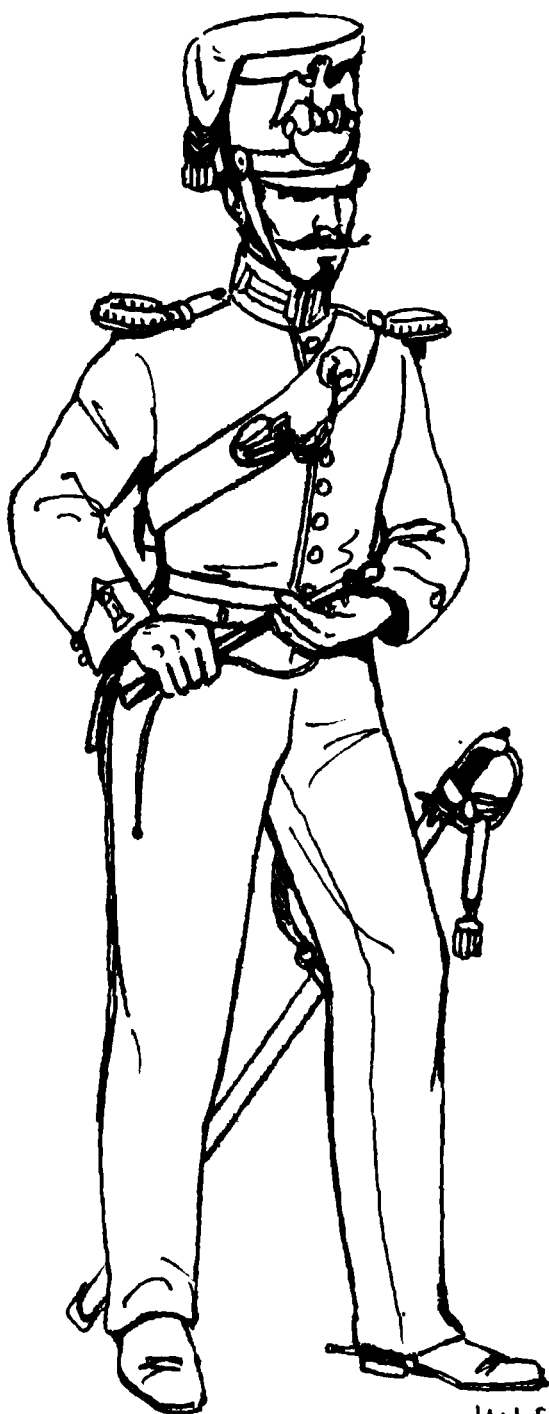
Această idee este întărită și de hotărîrea domnitorului Alexandru Ghica; la 11 septembrie 1834, prin Înalta poruncă de zi nr. 60, el decide diversificarea într-o și mai mare măsură a uniformelor funcționarilor Agiei, în raport cu specificul activității fiecăruia, pentru ca „la săvîrșirea îndatoririlor lor să poată fi cunoscuți, spre a li se aduce de fieșticare cuviincioasa ascultare”²³. Conform acestei hotărîri *Vel Aga* trebuia să poarte pălărie bicorn din fetru negru, cu penaj negru, un mundir lung, tip redingotă, din postav „albastru rumânesc”, cu paspoale roșii, guler și manșete de culoarea fondului, cu broderii dreptunghiulare din fir argintiu, și o „mărgioară” din fir, la partea superioară, nasturi argintii, epoleți de polcovnic cu franjuri din fir argintiu, fără steluțe, port-sabie din fir argintiu și sabia ofîțerească. *Pomoșnicul Agii* (ajutorul Agiei) avea uniformă ca a Agăi însă bicornul fără penaj, iar mondirul fără „mărgioară” la guler și manșete și „șpangă civilă” (spada de ofîțer necombatant, n. a.) în loc de sabie. *Comisarii*, șefii ocoalelor (văpselelor) Bucureștilor, aveau uniformă ca a „Pomoșnicului Agii”, însă fondul gulerului și manșetelor era de culoarea „după fața văpselilor Orașului”, adică roșu, verde, galben, albastru sau negru. *Șeful dorobanților Agiei* (tistul) avea ceacou din postav negru cu flamă din postav roșu, accesorii metalice argintii, mondir-frac din postav bleumarin cu guler și manșete din fir argintiu, nasturi argintii, epolet de „ober-ofîțer” (ofîțer inferior, n. a.), fără franjuri, din fir auriu, paspoale roșii, pantaloni gri cu paspoal roșu, leduncă cu banderolă și port-sabie, din fir argintiu, sabie ofîțerească de cavalerie. O astfel de uniformă trebuie să fi purtat și celebrul căpitan Costache Chihăia (sau Chihăiescu), care, în calitatea sa de comandant al dorobanților poliției capitalei, instituisese un regim de teroare și abuzuri, devenit celebru în epocă. *Subt-comisarii și căpitani de margine* purtau o șapcă cu cozoroc, cu calota din postav bleumarin și banda în culoarea distinctivă, avînd în față un mic vultur din metal alb. Mondirul-frac era ca al șefului dorobanților, cu guler și manșete în culoarea „văpselelor”, ornat doar cu o singură broderie dreptunghiulară, din fir argintiu, paspoalele fiind în culoarea „văpselelor” capitalei. Erau înarmați cu spadă. *Subt-șefii barierelor* aveau uniformă ca a subt-comisarilor, însă gulerul și manșetele nu aveau broderie ci doar un galon din fir argintiu la partea lor superioară. Armamentul consta într-o sabie de soldat de infanterie (sabre-bancal), avînd dragonul din fir argintiu, suspendată de o centură din piele neagră. *Epistații* aveau uniformă identică cu a subt-șefilor de barieră, însă galonul de la guler cu dragonul de la sabie erau din lînă albă. *Dorobanții călărași* ai Agiei aveau ceacou din fetru negru, cu flamă și șnur roșu, emblemă și jugulare din metal alb, mondir-frac bleumarin cu guler și manșete (în colț) bleumarin, paspoalate cu roșu, pe guler aflîndu-se o petliță trapezoidală roșie, epoleți cu franjuri din lînă roșie, nasturi din metal alb, pantaloni gri paspoalați cu roșu. Centironul port-sabie era din piele neagră. *Dorobanții pedestri* ai Agiei aveau uniformă similară cu a călăreților, însă ceacoul nu avea flamă, epoleții erau din postav roșu, cusuți în umăr, iar armamentul consta din sabie de soldat de infanterie, cu centura port-sabie din piele neagră. *Paznicii de barieră* aveau uniforme ca ale dorobanților pedestri, cu deosebirea că epoleții erau în culoarea „văpselelor”²⁴.

Avînd în vedere diversificarea atribuțiilor poliției capitalei, precum și înființarea unor instituții similare în celelalte orașe ale principatului, domnitorul Gheorghe Dimitrie Bibescu emite Înaltul decret nr. 600 din 31 decembrie 1844, prin care modifica uniformele unora dintre slujbașii acestor formațiuni de asigurare a liniștii și ordinii publice. Astfel, *Comisarii văpselelor* vor purta, începînd cu această

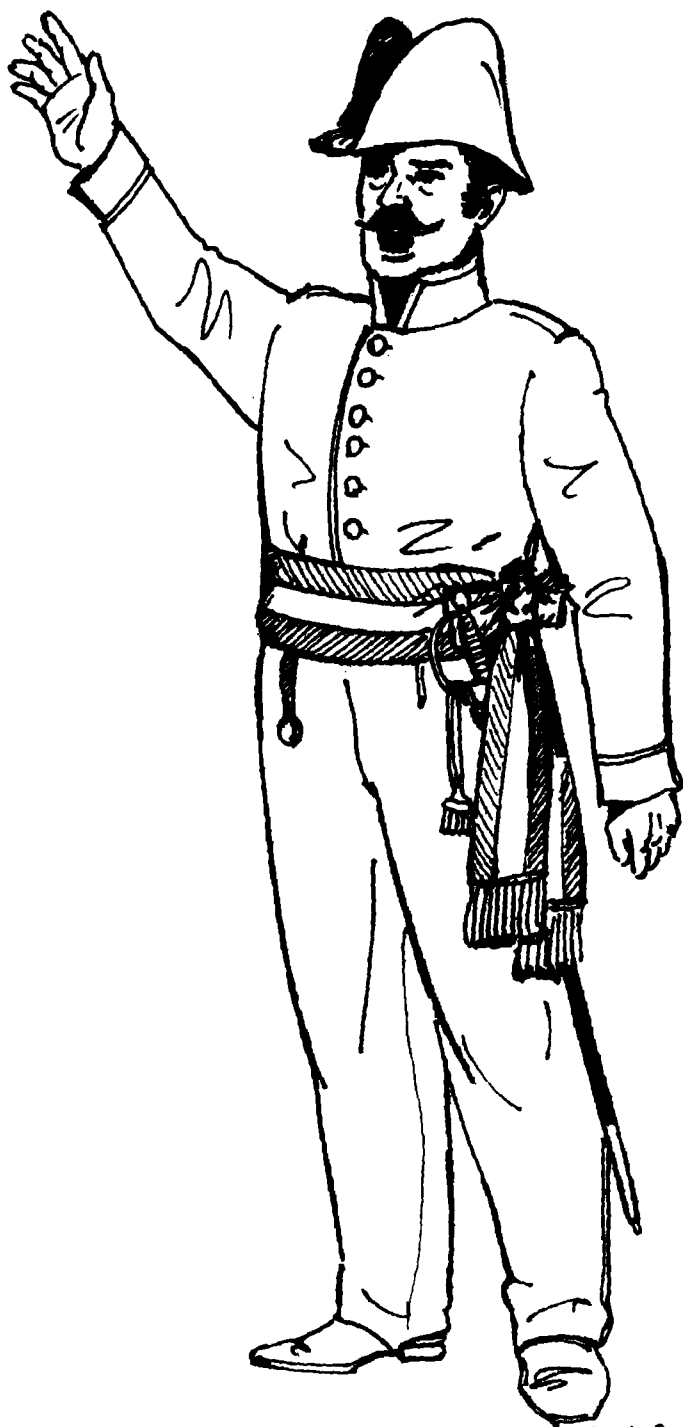
H.V. Șerbănuțu '80

Dorobanț al Agiei - 1832

H.V. Șerbănescu '90

Șeful Dorobanților Agiei – 1831

H.V. Serbăneru '90

Comisar de „Văpsea” – 1844

H.V. Sîrbăneanu '90

Dorobanț al Agiei – 1850

dată, un mondir-frac din postav bleumarin, cu guler, manșete și paspoale „în fața vâpselelor”, și pantalonii bleumarin cu paspoal de culoare distinctivă. Gulerul și manșetele erau brodate cu fir argintiu. Pălăria bicorn rămâne neschimbată, ca la uniforma din 1834, din fetru negru, fără pene. *Ajutorul al doilea al șefului poliției orașului București* (de remarcat că nu se mai folosește cuvântul Agie), funcție nou înființată, precum și *Polițaii* din orașele Craiova și Brăila, trebuiau să poarte uniforme asemănătoare cu cele ale comisariilor din orașul București, însă cu guler, manșete și paspoale roșii. Toți acești funcționari de poliție trebuiau să aibă în „zilele solennele și de ceremonii, după osebite împrejurări”, o eșarfă tricoloră din „atlas”, cu ciucurii pe partea stângă. Se face aici puternic resimțită influența franceză. În „zilele de rînd” funcționarii de poliție puteau purta o uniformă mai simplă, fără broderii din fir, croită însă ca „uniforma mare”, dar fără eșarfă. Decretul admitea ca „după aprinsul luminărilor” polițaii să fie îmbrăcați în haine civile; „la aceasta însă din urmă întâmplare, cînd adică vor avea haine civile, vor ținea asupra lor eșarful, drept semn al Dregătoriei și al polițienescilor lor căderi”.

Subt-comisarii își păstrau uniforma din anul 1834, însă se renunța la epoleți, iar broderiile dreptunghiulare de la guler și manșete se transformau „într-o cusătură îngustă din fir alb împrejur”, iar centironul trebuia să fie din piele neagră cu marginile din fir argintiu și pafă argintie ornată cu vulturul Munteniei.

Comisarii „vâpselelor” din orașele Brăila și Craiova, precum și șefii polițiilor din celelalte orașe ale țării, trebuiau să poarte uniformă asemănătoare cu cele ale subt-comisarilor din București²⁵.

Revoluția de la 1848 din Muntenia a îndepărtat, pentru scurtă vreme, vechile instituții care asigurau paza și liniștea publică, acestea fiind considerate niște instrumente de oprimare, antidemocratice și generatoare de abuzuri, amintirea Căpitanului Costache fiind prea proaspătă în sufletul bucureștenilor. Conducătorii revoluției au stabilit crearea unei gărzi naționale care să preia sarcinile de apărare a siguranței cetățenilor, după exemplul gărzilor naționale înființate în timpul revoluției din Franța. La 14 iunie 1848 era emis de către guvernul provizoriu un decret care stipula înființarea „gwardiei naționale”, avînd ca principal scop „păstrarea liniștii și a bunei orînduiei” dar și garantarea drepturilor dobîndite în urma revoluției²⁶.

La 18 iunie 1848 Gheorghe Magheru era numit prin decret „Căpitan general al tuturor trupelor neregulate de dorobanți și panduri din România și inspector general al tuturor gwardiilor naționale”²⁷. La 21 iunie era emis „Proiectul de atribuțiile și întocmirea gwardiei naționale” care stabilea că gvardia națională este un fel de asociație împotriva făcătorilor de rele și a „tulburătorilor”, preluînd din punct de vedere cetățenesc, al burgheziei aflată în plină emancipare, sarcinile de pază și de ordine ale localităților principatului²⁸. În București „gvardia” era organizată pe cinci batalioane corespunzătoare numărului de comisii sau „vâpsele”, acestea fiind subîmpărțite în companii. Ofițerii erau aleși de către gardiști. Prin același decret gardiștii erau mobilizați la acțiuni de „caraulă în oraș unde va cere trebuința”. Fiecare batalion era obligat să asigure patrula de noapte în „vâpseaua” în care activa²⁹. Prin aceasta, gărzile naționale se substituiseră, practic, complet, vechii instituții a Agiei și organelor sale de păstrare a ordinii publice.

Se pare că membrii gărzii naționale nu au beneficiat de o uniformă proprie, deși decretul din 21 iunie preciza obligativitatea purtării la pălărie a unui semn ce trebuia să indice numele comisiei și batalionului din care făceau parte³⁰. Statutul social aparte, de militar, la care nu ar fi putut aspira în mod obișnuit oricine, conferit

de calitate de membru al gărzii naționale, a determinat pe mulți din oamenii „cu căpătii, cu proprietate sau cu prăvălie” să-și confecționeze rapid o costumeție anume, cu care apoi să se afișeze pe ulițele orașului. Cert este că, la 8 august, trimisul Turciei, Suleiman Pașa, a fost primit de un mare număr de locuitori ai Bucureștiului, prezența numeroasă a membrilor gărzii fiind remarcată în mulțime datorită uniformelor, multe noi, confecționate pentru acest prilej, ca și prin semnele distinctive de gardist³¹. Din păcate, nu putem ști cum vor fi arătat aceste uniforme.

Înfrângerea revoluției muntene a însemnat și desființarea acestei formațiuni cetățenești de pază și ordine, pe ulițele Bucureștiului reapărînd Căpitanul Costache însoțit de dorobanții săi³².

În anul 1850, domnitorul Barbu Știrbei reorganizează instituția dorobănțească după „principii ostășești”, dorobanții călări de județe fiind organizați pe escadroane și puși, în ceea ce privește instruirea, sub autoritatea Departamentului oștirii. Concomitent, sînt sporite și efectivele dorobanților „poliției orașului Bucure: ti”, care numărau în 1850: 1 șef dorobanți, 3 ajutoare ale acestuia, 1 „vahmister”, 8 „unter-ofițeri” (subofițeri, n. a.), 93 dorobanți călări și 20 dorobanți pedestri³³.

Cu același prilej sînt modificate și uniformele dorobanților, în conformitate cu evoluția modei militare a vremii. Regulamentul de reorganizare a dorobanților, din anul 1850, prescrie pentru aceștia o uniformă simplă, ce putea fi ușor confecționată în gospodăria țărănească, compusă din căciulă de model caucazian, cu calota din postav verde, paspoalată cu alb, avînd la bază un turban din blană neagră, tunică neagră din postav, cu guler, manșete (în colț), epoleți și paspoale din postav verde, nasturi din metal alb, pantaloni din dimie albă, cizme negre, brîu din lînă verde. Iarna putea fi purtată manta ca a oștirii, din postav gri, prevăzută cu o capă care acoperea umerii și brațele. Caporalii aveau un galon din fir argintiu la partea superioară a gulerului și manșetelor. Ofițerii aveau o uniformă asemănătoare, dar confecționată dintr-un postav mai fin, prevăzută însă cu pantaloni negri, lungi, cu lampas verde. Ofițerii aveau broderii dreptunghiulare la guler, epoleți de „ober-ofițer”, furajeră și șarf din fir argintiu, după modelul general al ofițerilor de cavalerie ai oștirii. Armamentul dorobanților călări de județe consta din sabie de model austriac, md. 1850 și muscheton cu capsă, prevăzut cu baionetă, de proveniență belgiană.

Dorobanții de poliție ai Agiei aveau uniforme asemănătoare cu cele ale dorobanților de județe, însă căciula avea calota din postav roșu, tunică și pantalonii erau din postav bleumarin, cu guler, manșete, paspoale, epoleți și lampas la pantaloni, roșii³⁴.

Aceste uniforme impresionau pe călătorii și vizitatorii străini mai ales prin exotismul și originalitatea lor. Cu prilejul intrării trupelor turcești în București, la 29 iulie 1854, generalul Mehmed Sadik Pașa, un fost revoluționar polonez al cărui nume creștin fusese Michail Czajkowski, a fost deosebit de impresionat de primirea făcută de oștirea munteană, recunoscătoare pentru eliberarea de sub ocupația rusească. El remarcase și unități de dorobanți de județe și ai Agiei. Generalul turc scria: „Lîngă oraș aștepta pentru primirea noastră armata muntenească (...) în mare ținută, patru batalioane de infanterie, opt escadroane de ulani, îmbrăcați în albastru, cu vipuști albe și cu șepci albe, două baterii de artilerie, un escadron al jandarmeriei capitalei în haine cazăcești, ca ale noastre, cu roș, patru escadroane de dorobanți (...) îmbrăcați ca și cazacii de linie rusești, albastru cu verde deschis și cu șepci cercheze (subl. n.). Era o frumoasă armată, cal lîngă cal, om lîngă om, era elita națiunii”³⁵.

Cu toate acestea, pictorul francez Théodore Valerio surprindea, cu ocazia călătoriei sale în principate, imaginea unui „Dorobanț de sat valah” purtând vechile straie arnăuțești, înarmat însă cu muschetonul și sabia regulamentare, md 1850. Într-un plan mai îndepărtat este totuși surprins, văzut din spate, un dorobanț purtând căciula caucaziană, tunica și ledunca regulamentară³⁶. Este posibil ca în mediul rural obligativitatea regulamentelor militare, inclusiv în ceea ce privește uniforme, să fi fost mai puțin respectate, tot așa cum s-ar fi putut ca dorobanțul reprezentat de pictorul francez să constituie doar o excepție, el fiind însă preferat de autorul străin în căutare de subiecte exotice și pitorești. Surprinde totuși acuarela realizată de Théodore Valerio, reprezentând un dorobanț din București, în 1855, îmbrăcat într-o ținută cu totul originală: căciula de grenadier ungur, cu o placă semiovală din alamă în față și flamă cu ciucure roșu pe partea dreaptă, suman din postav cafeniu, decorat cu broderii din lână roșie și stelute, după model austriac, la guler, deschis la piept pentru a lăsa la vedere un imens chimir în care erau înfipite pistoale și hangere în cel mai pur stil oriental, pantaloni strâmți albi, cu galoane roșii, și cizme husărești cu ciucuri roșii³⁷. Această pitorească ținută este surprinzătoare pentru mijlocul de secol XIX, în care îmbrăcămintea de model oriental cedează tot mai mult teren în favoarea hainelor occidentale, cu atât mai mult cu cât în capitală factorii de decizie puteau impune mai ușor respectarea regulamentelor militare, inclusiv în privința ținutei. Este, de asemenea, posibil ca imaginea dorobanțului din București să fi fost prefabricată, modelul îmbrăcînd în mod special niște vechi haine arnăuțești, pentru a flata gusturile exotice ale pictorului francez. Trebuie totuși remarcată multitudinea accesoriilor de uniformă austriacă prezente în costumația personajului realizat de Valerio, care par să confirme, o dată în plus, presupunerea că ținuta acestuia este încropită, și deci că valoarea documentară a acuarelei este discutabilă.

Evoluția ulterioară a organismelor de pază și ordine românești nu a mai cunoscut modificări notabile pînă la Unirea Principatelor din 1859, cînd această instituție va cunoaște o nouă dezvoltare în conformitate cu nivelul general atins pe plan european.

The Dorobantzes of Constabulary Police - The First Guard and Tidiness Units of Bucharest. 1830-1859

Summary

This paper describes the police forces organisation during the years of the Organic Regulations, the first constitutional rules of the Wallachian Principality, 1830-1859, when many modern institutions were set-up. The Organic Regulations have stipulated that, aside the regular army, will be rised a constabulary police which should replace the ancient military and administrative units of the medieval Phanariot era. These constabulary forces have received the traditional name of "Dorobantzes" which date, in Wallachia, from the 16th century. It was, in fact, a kind of yeomanry police, composed of middle-class people who were the owners of their horses and equipment. They were in active service for 3 years, 10 days a month; they could prolonge their conscription as much as they wanted. The Dorobantzes were divided into companies which

belong to the districts and Bucharest mayoralty. They were commanded by Captains ("Țiști") and the squads ("Căprării") were commanded by Corporals ("Căprari").

This paper has a special preoccupation towards the constabulary forces of Bucharest which were subordinate to the police prefecture ("Agie"). Its commander was "Aga" and he had five assistants called "Comisari" who directed the five districts of the town. Each suburb was administered by an "Epistat". The police prefecture had always 10 Dorobantzes for active duties; 10 other Dorobantzes were distributed to the districts.

The first major tentative in equipping these units according to the European standards, was made by the Russian General Pavel Dimitrievich Kiseleff, the plenipotentiary president of the Wallachian and Moldavian governments. He tried to impose a new uniform and discipline among the units of Romanian constabulary. These attempts had arise the protests of the officers of the new-created Wallachian army who felt that their military social status was deeply threatened.

Late in 1834, Prince Alexandru Ghica ordered new items of uniform for the different branches of the police of Bucharest. However, the foreign artists who journeyed through the principality produced drawings and paintings of Dorobantzes, many of them wearing the old clothes of Oriental fashion, probably as a result of their exotic and picturesque appearance.

Prince Gheorghe Bibescu had imposed new changes in the uniforms of the Dorobantzes according to the French style.

The Revolution of 1848 established the National Guard which have assumed the prerogatives of a police force; but the defeat of the Revolution, in September 1848, have ascertain the re-establishment of the ancient constabulary. Those units will be organized in a military manner by 1850.

Until the Union of the Principalities, in 1859, there will be no more changes concerning the Wallachian Dorobantzes organisation and uniforms.

Note

1. Regulamentul Organic al Țării Românești, *Analele Parlamentare ale României*, tom I, partea I, București, 1890, p. 129.
2. General-locotenent Ion Șuța, *Infanteria română*, vol. I, Editura Militară, București, 1977, p. 133.
3. *Ibidem*, p. 134.
4. Col. Gheorghe Ionnescu, *Armata română. Ce a fost, ce este, ce ar putea să fie?*, București, 1906, p. 131, 218 și 232. Autorul numește „dorobanții” pînă la legea de organizare a armatei din 1872 „pseudo-dorobanji”, considerind această denumire improprie pentru trupele de poliție călare.
5. Locot-colonel V. Nădejde, *Centenarul nașterii armatei române (1830-1930)*, Iași, 1930, p. 53.
6. Maior I. Popovici, *Organizarea armatei române*, vol. I, Roman, 1900, p. 26.
7. General-locotenent Ion Șuța, *op. cit.*, p. 134.
8. *Analele Parlamentare ale României*, tom II, partea I, București, 1892, p. 410.
9. Emil Virtosu, Ion Virtosu și Horia Oprescu, *Începuturi edilitare, 1830-1832, Documente pentru istoria Bucureștilor*, Doc. XXIII, București, 1936, p. 43.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*, p. 44.
12. *Albumul Oștirii*, Tipografia Bielz și Danielis, București, 1852.
13. Arhivele Statului, București, *Vornicia din Lăuntru*, „A la Grande Vornitzie de l'Interieur”, Dos. 2736/1832, fila 1. «La diversité des costumes des Dorobantz donne une bizarre d'uniforme qui finira par rendre la chose ridicule. En consequence le grand Vornik arrêtera pour l'avenir un projet d'uniforme pour les Dorobantz de l'Administration. Cet uniforme pourrait être un habit court bleu et collet rouge et bleu clair, avec des passepoils de diverses couleurs pour les différentes parties administratives, armes, sabres et pistolets. Les Chefs et Caporaux seraient

- distingués, les premiers par une broderie et la dragonne et les derniers par des gallons sur les collets. Ce projet me sera présenté par un rapport accompagné d'un dessin.
Le Président Plenipotentiaire des Divans
Aide de Camp General Kiseleff».
14. Arhivele Statului, București, *Vornicia din Lăuntru*, Dos. 2736/1832, filele 8, 12, 17. Desenele sînt realizate în peniță și colorate în guașă.
 15. Emil Virtosu, Ion Virtosu și Horia Oprescu, *op. cit.*, coperta și planșele color.
 16. Arhivele Statului, București, *Vornicia din Lăuntru*, Dos. 2736/1832, fila 20, 28.
 17. *Ibidem*.
 18. G. Oprescu, *Țările Române văzute de artiști francezi (secolele XVIII și XIX)*, Ed. Cultura Națională, București, 1926, p. 32; Adrian-Silvan Ionescu, *Artă și document*, Ed. Meridiane, București, 1990, p. 111.
 19. G. Oprescu, *op. cit.*, p. 50.
 20. Lt.-col. D. Papasoglu, *Istoria fondărei orașului București, capitala regatului român. 1330–1850*, București, 1891, p. 146–147.
 21. *Ibidem*.
 22. *Arhivele Statului, București, Vornicia din Lăuntru*, Dos. 617/1833, fila 1.
 23. *Buletin. Gazeta Oficială*, nr. 30, 24 septembrie 1834.
 24. *Ibidem*.
 25. *Ibidem*, nr. 1, 2 ianuarie 1845.
 26. Dr. Maria Totu, *Garda civică din România, 1848–1884*, Ed. Militară, București, 1976, p. 17.
 27. *Anul 1848 în Principatele Române*, Tom I, p. 651.
 28. *Ibidem*, Tom II, p. 14.
 29. *Ibidem*, p. 15; dr. Maria Totu, *op. cit.*, p. 24.
 30. Dr. Maria Totu, *op. cit.*, p. 23.
 31. *Documente privind revoluția de la 1848 în Țara Românească*, Dir. Arh. Statului, București, 1962, p. 492.
 32. Vasile V. Dașkevici, *Istoricul reședințelor poliției capitalei. Fosta Agie*, București, 1934, p. 40. Autorul consideră „după documente că toate criticile aduse Căpitanului de Agie Costache Chihaiia erau nedrepte, izvorîte din patima contemporanilor, și că tistul era omul vremii sale, de o energie neînfrîntă și de o corectitudine exemplară în executarea serviciului”.
 33. *Albumul Oștirii*, București, 1852, pl. X.
 34. *Ibidem*.
 35. Cornel I. Scates, Vladimir Zodian, *Barbu Știrbei (1849–1856)*, București, 1981, p. 149.
 36. Adrian-Silvan Ionescu, *op. cit.*, p. 111.
 37. G. Oprescu, *op. cit.*, p. 59, tab. LXV.